

УДК 378.147:159.923.2:378.6
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-48>

Євгенія ОПАЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-5974-2549
старший викладач кафедри романо-германських мов
Національної академії Служби безпеки України
(Київ, Україна) yevgueniaio@gmail.com

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Статтю присвячено вивченню особливостей розвитку емоційного інтелекту студентів під час вивчення іноземної мови. Актуальність теми визначається новими пріоритетами вищої освіти, що передбачає, окрім формування професійних компетентностей, формування і емоційних, особливо після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, коли кожен українець зазнав важкої психологічної травми.

Мета статті – визначення особливостей розвитку емоційного інтелекту студентів під час вивчення іноземної мови. Завдання статті: 1) визначити поняття та основні складові емоційного інтелекту; 2) представити вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі як засіб розвитку емоційного інтелекту студентів.

У ході дослідження визначено, що емоційний інтелект – це сукупність здібностей до розуміння і управління власними емоціями, розуміння та управління емоціями інших людей; він визначається як цілий ряд людських здібностей: характер, тактовність, тонкість почуттів, людяність. Найважливішими компонентами універсальних компетенцій фахівця є особистісні якості, серед яких значну роль посідає саме емоційний інтелект, а емоції викладачів та студентів пронизують усі аспекти освіти. Рівень розвитку емоційного інтелекту студента впливає як на власне процес навчання, так і на його майбутню професійну діяльність. У першому випадку він є компонентом мотивації та стилю засвоєння нових знань; у другому характеризує те, наскільки ефективно майбутній фахівець буде здатний реалізувати набуті знання і навички в соціумі, де від нього вимагається не лише професійна компетентність, а і уміння ефективного спілкування з людьми. Під час вивчення іноземної мови емоційний інтелект доцільно розвивати як за допомогою засобів навчання (діалогічне мовлення, конкурси, круглі столи, вікторини, комунікативні тренінги), так і шляхом виховної роботи (пояснення сутності емоційного інтелекту, саморефлексія, свідоме порушення рамок зони комфорту, емоційна взаємодія між студентом і викладачем), і лише в комплексі наведені засоби здатні забезпечити сталий результат.

Ключові слова: іноземна мова у вищому навчальному закладі, емоції, емоційний інтелект, компетентісний підхід, навчання протягом всього життя.

Yevheniia OPATSKA,
orcid.org/0000-0002-5974-2549
Senior Lecturer at the Department of Romance-Germanic Languages
National Academy of the Security Service of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) yevgueniaio@gmail.com

DEVELOPING STUDENTS' EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE COURSE OF STUDYING FOREIGN LANGUAGE

The article deals with the study of the peculiarities of developing students' emotional intelligence in the course of studying foreign language. The relevance of the topic is determined by the new priorities of higher education, which, in addition to the formation of professional competencies, involves the formation of emotional ones, especially after the full-scale invasion of February 24, 2022, when every Ukrainian suffered severe psychological trauma.

The aim of the article is to determine the specifics of developing students' emotional intelligence in the course of studying foreign language. The objectives of the article are: 1) to define the concept and main components of emotional intelligence; 2) to present the study of a foreign language in a higher educational institution as a means of developing students' emotional intelligence.

In the course of the research, it was determined that emotional intelligence is a set of abilities to understand and manage one's own emotions, to understand and manage other people's emotions; it is defined as a whole range of human abilities: nature, tact, subtlety of feelings, humanity. The most important components of a specialist's universal competencies are personal qualities, among which emotional intelligence plays a significant role, and the emotions of teachers and students penetrate to all aspects of education. The level of development of a student's emotional intelligence affects both the actual learning process and his future professional activity. In the first case, it is a component of motivation and style of mastering new knowledge; in the second one, it characterizes how effectively the future specialist will be able to implement the acquired knowledge and skills in society, where not only professional competence, but also the ability to communicate

effectively with people is required from him. When learning a foreign language, it is advisable to develop emotional intelligence both with the help of teaching tools (dialogic speech, competitions, round tables, quizzes, communicative trainings) and through educational work (explanation of the essence of emotional intelligence, self-reflection, conscious violation of the framework of the comfort zone, emotional interaction between a student and a teacher), and only a complex of the given means can ensure a sustainable result.

Key words: foreign language in a higher educational institution, emotions, emotional intelligence, competent approach, lifelong learning.

Вступ. Будуючи здогади про те, чому еволюція відвела емоціям настільки важливу роль в людській психіці, американський психолог Д. Гоулман (Goleman, 1996: 18) вказує на перевагу серця над розумом в критичні моменти. Він зазначає, що емоції керують людьми у скрутному становищі. Кожна емоція передбачає характерну для неї готовність до дії, кожна з них вказує напрям, який вже добре себе зарекомендував при вирішенні повторюваних складних завдань. У процесі повторення цих вічних ситуацій протягом історії еволюційного розвитку цінність емоційного репертуару для виживання підтверджувалася його закріпленням в нервовій системі у вигляді вроджених автоматичних прагнень людського серця. Отже, людина наділена не лише «розумовим», а й емоційним інтелектом. Зокрема для вирішення важливих завдань важко надати перевагу лише одному інтелекту, – при небезпеці, що завдає біль втрати, наполегливому просуванні до мети, незважаючи на розчарування, зав'язуванні стосунків з партнером, створенні сім'ї.

З 24 лютого 2022 року умови життя та навчання в нашій країні стали без перебільшення кризовими – масштабна військова агресія, безперервні бомбардування, масова евакуація, що призвели до втрати домівок, загибелі та травмування рідних та близьких, щоденні повітряні тривоги та загроза ескалації і без того трагічного стану призвели до ситуації, коли практично кожен українець – дорослий чи дитина – потребує психологічної допомоги та корекції емоційного стану. Така ситуація ставить перед вітчизняними освітянами нові пріоритети. До них належить зокрема і завдання формування емоційного інтелекту особистості (Федорова та ін., 2023: 77), зокрема, під час вивчення іноземних мов.

Аналіз досліджень. У 1985 р. американський психолог Р. Стернберг висунув триархічну теорію інтелекту, в якій доводив, що здатність досягати успіху залежить від уміння людини акумулювати свої сильні сторони або компенсувати слабкі за допомогою аналітичних, творчих і практичних здібностей. Відповідно до теорії, існує три типи інтелекту: аналітичний, творчий і практичний. Практичний інтелект Р. Стернберг розглядав як здатність адаптуватися, змінювати або переусві-

домлювати ситуації, що виникають у реальному житті (Басюк, 2022: 264).

Популярності феномен емоційного інтелекту набув після виходу в США наприкінці 90-х років ХХ століття книги американського журналіста і психолога Д. Гоулмана “Emotional intelligence: why it can matter more than IQ?” («Емоційний інтелект: Чому він може значити більше, ніж IQ») (Goleman, 1996). Завдяки книзі концепція емоційного інтелекту набула надзвичайної популярності та привернула до себе увагу науковців і представників практичних галузей.

При цьому, якщо у другій половині ХХ століття була гостра необхідність у фахівцях, здатних здійснювати і застосовувати на практиці наукові дослідження, то на початку ХХІ століття затребуваними на ринку праці стали фахівці, компетентні не тільки в рішенні теоретичних і практичних завдань, що виникають перед ними під час професійної діяльності, а й здатні працювати над вирішенням завдань у складі міжнародних груп, які вміють представляти результати своєї роботи світовій професійній спільноті, що володіють цілим спектром особистісних якостей і професійних навичок і вмінь, які дозволяють їм максимально успішно реалізувати свій потенціал в світовому виробничому полі, що, серед іншого, вимагало створення особливого середовища, яке зберігало б емоційне здоров'я за допомогою формування емоційного інтелекту на заняттях іноземної мови, яке мотивує до вивчення мови і показує його практичне застосування (Москаленко, 2019: 155).

Мета статті – визначення особливостей розвитку емоційного інтелекту студентів під час вивчення іноземної мови. Завдання статті: 1) визначити поняття та основні складові емоційного інтелекту; 2) представити вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі як засіб розвитку емоційного інтелекту студентів.

Виклад основного матеріалу. У психології емоційного інтелекту виділяються кілька провідних теорій, зокрема, теорія емоційно-інтелектуальних здібностей Дж. Майєра, П. Селовея, Д. Карузо; теорія емоційної компетентності Д. Гоулмана; некогнітивна теорія емоційного інтелекту Р. Бар-Она; двокomпонентна теорія емоційного інтелекту Д. Люсіна. Змістовною харак-

теристикою емоційного інтелекту, яка об'єднує перераховані теорії, є сукупність здібностей до розуміння і управління власними емоціями, розуміння та управління емоціями інших людей (Бреус, 2016: 6).

Емоційний інтелект визначається як цілий ряд людських здібностей: характер, тактовність, тонкість почуттів, людяність. До емоційного інтелекту відносять також емоційні здібності, розуміння інших, поважність, терпимість, здатність до співчуття, уважність, інтуїцію та ін., все те, що «сприяє особистому успіху людини» (Басюк, 2012: 235).

У межах емоційного інтелекту виділяють міжособистісний та внутрішньоособистісний підвиди інтелекту, зміст яких можна розкрити за допомогою таких п'яти категорій: 1) самосвідомість (самоспостереження і ідентифікація переживання в момент його вияву); 2) організація емоцій (емоційне реагування, адекватне ситуації; усвідомлення того, що лежить в основі переживаного почуття; знаходження шляхів, які дозволяють подолати жах, тривогу, гнів); 3) емпатія (здібність співчувати іншим, розуміти глибину їх почуттів); 4) установлення доброзичливих відносин (вміння інтерпретувати емоційні прояви інших людей; соціальна компетентність і соціальна адаптивність, толерантність); 5) самомотивація (спрямування емоцій у русло досягнення кінцевої мети; емоційний самоконтроль; управління імпульсивними проявами і терпимість до ситуацій, коли задоволення теперішніх потреб необхідно відкласти заради віддаленої мети) (Бреус, 2015; Савченко, Андрюшина, Мельніченко, 2005: 8).

Найважливішими компонентами універсальних компетенцій фахівця є особистісні якості, серед яких значну роль посідає саме емоційний інтелект. Сьогодні навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах здійснюється з позицій комунікативного та компетентнісного підходів, які відображають тенденції розвитку сучасної педагогіки та методики викладання іноземних мов у вищій школі (Москаленко, 2019: 156).

Більш того, емоції викладачів та студентів пронизують усі аспекти освіти, тому що «виховувати голову, не виховуючи серця, не є вихованням» (Al-Obaydi, Pikhart, Derakhshan, 2022: 95). І тому проблемним питанням для всіх педагогів є те, щоб з'ясувати, як викладати таким чином, щоб визначити пріоритети та врахувати емоційні аспекти навчання та викладання. Емоції студентів у під час вивчення іноземної мови – неначе «емоції диких коней, які у руках хорошого інструктора можна плідно використовувати для покращення якості

вивчення мови» (Al-Obaydi, Pikhart, Derakhshan, 2022: 95), і навіть невідповідність між процесом ефективного навчання та реальною академічною успішністю студентів можна подолати через підвищення рівня емоційного інтелекту.

Наявність високого рівня емоційного інтелекту надає явну перевагу, чи то з точки зору академічних занять, чи то просування по службі. Крім того, емоційний інтелект важливий для особистого здоров'я та академічних досягнень студентів: студенти з вищими навичками емоційного інтелекту краще підготовлені для роботи в складному та вимогливому академічному середовищі. Розрив у здібностях тих, хто вивчає іноземну мову, є однією з проблем, з якою стикаються викладачі університетів, і, хоча рівень інтелекту учнів може вплинути на їх успіхи при вивченні іноземної мови, проте їхній успіх чи невдача не залежить лише від рівня їхнього інтелекту. Чим вищий рівень емоційного інтелекту має той, хто вивчає іноземну мову, тим успішнішим він буде (Low G. R., Nelson, 2006: 242).

Тому можна вважати, що розвиток емоційного інтелекту під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі має дві мети: 1) підвищення рівня емоційного інтелекту з метою забезпечення студентів інструментарієм ефективної взаємодії з іншими людьми в подальшому під час виконання своєї професійної діяльності; 2) розвиток емоційного інтелекту з метою забезпечення ефективного спілкування «тут і зараз» – власне під час навчання шляхом забезпечення більш ефективною комунікації між студентами та між студентом і викладачем.

Для студентів вищої школи ключовими навичками або елементами емоційного інтелекту, які мають значний потенціал впливу на вивчення іноземної мови, є навички наступних трьох категорій, які часто переплітаються: 1) емоційна усвідомленість: визнання системи емоцій людини є фундаментальною передумовою до її розуміння; 2) доступ до цієї системи: здатність ідентифікувати емоції в собі та інших людях (вербальні чи невербальні сигнали), розрізнити окремі емоції – як вони поєднуються та змінюються, набувати відповідного словникового запасу; 3) управління та регулювання емоцій: вивчення технік заспокоєння перед іспитом або презентацією, що змушує студентів нервувати, усвідомлення реакції «бийся або втікай», мотивація себе під час напружених, повторюваних, складних або, здавалося б, нерелевантних завдань, залучення інших людей до дискусії, сесії з вирішення проблем або групи підтримки навчання, тобто, використання емоцій

та наданої ними інформації для створення чогось творчого (Trumpešová-Rudolfova, 2015: 18).

Розвиток емоційного інтелекту, як уважається, найбільш ефективно забезпечується виконанням вправ з діалогічного мовлення. Характерними ознаками діалогу є його неорганізованість, непослідовність, іноді одночасність обміну репліками, зміна характеру реплік. Мовленнєва поведінка кожного з учасників спілкування у значній мірі залежить від мовленнєвої поведінки інших партнерів. Саме тому, кожному з них необхідно стежити за перебігом думки співрозмовника, часом несподіваним. В багатьох випадках наслідком такої несподіваності є зміна предмета спілкування загалом. Тож, спонукаючи студентів до діалогічного мовлення, педагог привчає їх враховувати не лише граматичні та стилістичні особливості мови, а й досягати загальних комунікативних цілей, вчитися спілкуванню через розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, уміння «дозувати» ці емоції через прояв емоційного інтелекту, який передбачає емпатію та емоційну саморегуляцію (Іщенко, 2018: 85).

З метою розвитку емоційного інтелекту студентів в освітні програми підготовки доцільно включати і певні блоки з розвитку «soft skills», де емоційний інтелект відіграє ключову роль: конкурси, круглі столи, вікторини, комунікативні тренінги, де майбутні фахівці мають змогу розкрити свій потенціал (Ковальчук, Декусар, 2022: 166). Використання наведених видів занять не лише розвиває навички діалогічного мовлення та дає змогу вчитись обстоювати власну думку, але й формує емоційну грамотність, адже таким чином студенти вчаться контролювати емоції, адекватно реагувати на зовнішні подразники, розуміти та співпереживати співрозмовникам (Чава, Народо-вська, 2021: 259).

Окрім того, формування емоційного інтелекту на заняттях з іноземної мови може відбуватися як на звичайних, так і на контрольних заняттях, а також під час виховної роботи з метою підвищення обізнаності щодо емоційного інтелекту серед студентів і їх практичної діяльності, що дозволяє зробити засвоєння іноземної мови більш ефективним.

Зокрема, під час вивчення іноземної мови варто приділяти увагу тому, як самі студенти розуміють поняття емоційного інтелекту. Важливо, щоб педагог допомагав їм і навчав тому, які навички можуть допомогти кожному з них окремо стати кращим у кар'єрі, яку вони хотіли б мати у

своєму житті. Це відповідає підходу, який полягає в тому, щоб показати студентам, як перетворитися з людини, яка готується до іспитів, на того, хто навчається протягом всього життя.

Із студентами варто говорити про існування зони комфорту та пояснювати, чому в цій зоні навчання не відбувається. Зокрема, варто наголосити, що студенти часто отримують найбільшу користь від тих видів діяльності та вправ, які вони найменше хотіли спробувати. Завдяки усвідомленню своїх почуттів і розміщенню себе в колах зони комфорту / навчання / паніки, студенти отримують мотивацію для роботи в майбутньому навчанні (Trumpešová-Rudolfova, 2015: 14–15).

Необхідною умовою роботи у групі студентів є дотримання емоційної взаємодії між ними та викладачем. У якості прийомів можуть бути використані зворотній зв'язок та поєднання вербальних та невербальних засобів комунікації (Ковальчук, Декусар, 2022: 167).

Висновки. Рівень розвитку емоційного інтелекту студента впливає як на власне процес навчання, так і на його майбутню професійну діяльність. У першому випадку він є компонентом мотивації та стилю засвоєння нових знань; у другому характеризує те, наскільки ефективно майбутній фахівець буде здатний реалізувати набуті знання і навички в соціумі, де від нього вимагається не лише професійна компетентність, а і уміння ефективного спілкування з людьми. Під час вивчення іноземної мови емоційний інтелект доцільно розвивати як за допомогою засобів навчання (діалогічне мовлення, конкурси, круглі столи, вікторини, комунікативні тренінги), так і шляхом виховної роботи (пояснення сутності емоційного інтелекту, саморефлексія, свідоме порушення рамок зони комфорту, емоційна взаємодія між студентом і викладачем), і лише в комплексі наведені засоби здатні забезпечити сталий результат.

Проведене дослідження демонструє, що аналізована проблема знаходиться лише на початковій стадії вирішення і потребує значної уваги науковців та низки подальших досліджень. Зокрема, вимагається аналіз навчально-методичної літератури з метою визначення того, як запропоновані навчально-методичні комплекси вирішують проблему розвитку емоційного інтелекту студентів. До того ж, перспективними є розробки навчальних та виховних занять у руслі вивчення іноземної мови, які дозволяють підвищувати рівень емоційного інтелекту студентів вищого навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басюк Н. А. Емоційний інтелект: становлення та розвиток поняття в зарубіжних дослідженнях. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. № 3 (110). С. 253–266.
2. Бреус Ю. Роль емоційного інтелекту в професійній діяльності керівника закладу середньої освіти. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 36 с.
3. Бреус Ю. В. Емоційний інтелект як складова управлінського потенціалу особистості. *Актуальні проблеми регіонального управління та місцевого самоврядування: Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю*. URL: <http://core.kmi.open.ac.uk/download/pdf/11070460> (дата звернення: 27.07.2023).
4. Іщенко О. В. Діалогічне мовлення як засіб розвитку емоційного інтелекту при вивченні іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. 2018. № 2 (70). С. 84–86.
5. Ковальчук О. С., Декусар Г. Г. Розвиток емоційного інтелекту у курсантів на заняттях з англійської мови у закладах вищої освіти МВС. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 6 (11). С. 161–173.
6. Москаленко М. В. Потенціал дисципліни «іноземна мова» у формуванні емоційного інтелекту студентів технічних закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. 2019. № 5.1 (69.1). С. 155–157.
7. Савченко В., Андрюшина Л., Мельніченко А. Дослідження емоційного інтелекту студентів спортивного ВНЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2005. № 3. С. 7–8.
8. Федорова О. В., Ворник М. М., Рибачук Ю. Л., Бабічева М. Г. Формування здатності до емоційної рефлексії при вивченні іноземної мови в інклюзивному класі ЗЗСО. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. № 68. С. 76–84.
9. Чава Г., Народовська О. Розвиток емоційного інтелекту студентів закладів вищої освіти на заняттях з англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 35. Т. 6. С. 256–261.
10. Al-Obaydi L. H., Pikhart M., Derakhshan A. A Qualitative Exploration of Emotional Intelligence in English as Foreign Language Learning and Teaching: Evidence from Iraq and the Czech Republic. *Applied Research on English Language*. 2022. Vol. 11. No. 2. P. 93–123.
11. Goleman D. *Emotional Intelligence. Why it Can Matter More Than IQ*. New York: Bloomsbury, 1996. 346 p.
12. Low G. R., Nelson D. B. Emotional intelligence and college success: A research-based assessment and intervention. *Supporting Student Success*. Ed. by J. Cassidy, A. Martinez, C. Swift. Corpus Christi, TX: Texas A&M University-Corpus Christi, 2006. P. 236–247.
13. Trumpešová-Rudolfova E. Emotional Intelligence in Foreign Language Acquisition. URL: <https://is.muni.cz/publication/1338686/cr-11516-trumpesova.pdf> (дата звернення: 27.07.2023).

REFERENCES

1. Basiuk, N. A. (2022). Emotsiynyi intelekt: stanovlennia ta rozvytok poniattia v zarubizhnykh doslidzhenniakh [Emotional intelligence: formation and development of the concept in foreign studies]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Serii: Pedagogichni nauky* [Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University. Series: Pedagogical sciences], 3 (110), 253–266 [in Ukrainian].
2. Breus, Y. (2016). Rol emotsiinoho intelektu v profesiinii diialnosti kerivnyka zakladu serednoi osvity [The role of emotional intelligence in the professional activity of the head of a secondary education institution]. Kyiv, DP “NVTs “Priorytety” [in Ukrainian].
3. Breus, Y. V. (2015). Emotsiynyi intelekt yak skladova upravlinskoho potentsialu osobystosti [Emotional intelligence as a component of a person’s managerial potential]. *Aktualni problemy rehionalnogo upravlinnia ta mistsevoho samovriadvannia: Materialy nauково-praktychnoi konferentsii za mizhnarodnoiu uchastiu* [Actual problems of regional management and local self-government: Materials of the scientific and practical conference with international participation]. Retrieved on July 27, 2023 from: <http://core.kmi.open.ac.uk/download/pdf/11070460> [in Ukrainian].
4. Ishchenko, O. V. (2018). Dialohichne movlennia yak zasib rozvytku emotsiinoho intelektu pry vyvchenni inozemnykh mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Dialogic speech as a means of developing emotional intelligence in the study of foreign languages in higher educational institutions]. *Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu “Ostrozka akademiia”*. Serii: Filolohiia [Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”. Series: Philology], 2 (70), 84–86 [in Ukrainian].
5. Kovalchuk, O. S., Dekusar, H. H. (2022). Rozvytok emotsiinoho intelektu u kursantiv na zaniattiakh z anhliiskoi movy u zakladakh vyshchoi osvity MVS [Development of emotional intelligence in cadets at English language classes in institutions of higher education of the MIA]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Serii “Pedagogika”, Serii “Psiholohiia”, Serii “Medytsyna”* [Perspectives and innovations of science. Series “Pedagogy”, Series “Psychology”, Series “Medicine”], 6 (11), 161–173 [in Ukrainian].
6. Moskalenko, M. V. (2019). Potentsial dystsypliny «inozemna mova» u formuvanni emotsiinoho intelektu studentiv tekhnichnykh zakladiv vyshchoi osvity [Potential of the discipline “foreign language” in the formation of emotional intelligence of students of technical institutions of higher education]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], 5.1 (69.1), 155–157 [in Ukrainian].
7. Savchenko, V., Andriushyna, L., Melnichenko, A. (2005). Doslidzhennia emotsiinoho intelektu studentiv sportyvnoho VNZ [A study of the emotional intelligence of students of a sports university]. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia* [Sports Bulletin of the Dnieper Region], 3, 7–8 [in Ukrainian].

8. Fedorova, O. V., Vornyk, M. M., Rybachuk, Y. L., Babicheva, M. H. (2023). Formuvannia zdatnosti do emotsiinoi refleksii pry vyvchenni inozemnoi movy v inkluzyvnomu klasi ZZSO [The formation of the ability to emotional reflection when learning a foreign language in an inclusive class of institution of general secondary education], 68, 76–84 [in Ukrainian].
9. Chava, H., Narodovska, O. (2021). Rozvytok emotsiinoho intelektu studentiv zakladiv vyshchoi osvity na zaniattiakh z anhliiskoi movy [Development of emotional intelligence of students of higher education institutions in English classes]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk [Topical issues of the humanities], 35 (6), 256–261 [in Ukrainian].
10. Al-Obaydi, L. H., Pikhart, M., Derakhshan, A. (2022). A Qualitative Exploration of Emotional Intelligence in English as Foreign Language Learning and Teaching: Evidence from Iraq and the Czech Republic. *Applied Research on English Language*, 11 (2), 93–123.
11. Goleman, D. (1996). *Emotional Intelligence. Why it Can Matter More Than IQ*. New York, Bloomsbury
12. Low, G. R., Nelson, D. B. (2006). Emotional intelligence and college success: A research-based assessment and intervention. Cassidy J., Martinez A., Swift C. (Eds.). *Supporting Student Success* (pp. 236–247). Corpus Christi, TX, Texas A&M University-Corpus Christi.
13. Trumpešová-Rudolfová, E. (2015). Emotional Intelligence in Foreign Language Acquisition. Retrieved on July 27, 2023 from: <https://is.muni.cz/publication/1338686/cr-11516-trumpesova.pdf>